

'De Morgenster'

29 juli 2018

Zesde zondag van de zomer

Thema:

'Jezus, onze vrede'

Voorganger: ds. Erik van Halsema

Organist: Klaas de Haan

Lector: Aliëk de Bruin

ORDE VAN DIENST

De voorbereiding

Inleidende orgelmuziek

Luiden van de bel

Aansteken van de kaarsen

Woord van welkom door de ouderling van dienst

Zingen: 'In de veelheid van geluiden' [283]

Groet en bemoediging

Drempelgebed

Zingen: 'Gij hebt, o Vader van het leven' [823] *Couplet 1, 4 en 5*

Kyriegebed, besloten met het zingen van 301c

Gloria: 'Zing een nieuw lied voor God de Here' [971]

De dienst van het Woord

Eerste schriftlezing: Jesaja 57: 12-21

Zingen: 'Vrede voor dit huis' [819]

Tweede schriftlezing: Brief aan de Ephesiërs 2, 11-22

Zingen: Acclamatie bij de lezingen [339a]

Overweging

Zingen: 'Samen op de aarde' [993]

De dienst van gebeden en gaven

Dankgebed, voorbeden, stil gebed en Onze Vader

De voorbeden worden beantwoord met een gezongen *Heer, onze God wij bidden U verhoor ons* [Lied 367 e]

Mededelingen en inzameling van gaven onder orgelspel

Slotlied: 'Vlammen zijn er vele' [970]

Zending en zegen

Gemeente: gezongen Amen

INLEIDING OP HET THEMA

Van een serie van vier diensten rond de brief aan de Efeziërs is dit de tweede dienst. De schrijver, waarschijnlijk een leerling van Paulus, schrijft allereerst voor mensen die oorspronkelijk religieus midden in hun cultuur stonden. Ooit bezochten zij de tempels die overal stonden, maar nu zijn zij, samen met mensen die van oorsprong Jood waren, lid geworden van één gemeenschap. Terugkijkend spreekt de schrijver van een tussenmuur die door het werk van Jezus afgebroken is: nu leven we gezamenlijk in vrede met elkaar en met God. Deze tekst staat vanmorgen centraal

OVERWEGING

Als je een passage uit de bijbel voor je hebt met daarin de woorden 'vijandschap', 'vrede' en 'muur', dan is het niet moeilijk een verbinding te zoeken met onze eigen wereld. Ja, is er ooit een tijd geweest waarin dat niet het geval was? Toen ik opgroeide was de Berlijnse muur een vanzelfsprekendheid. Ook het 'ijzeren gordijn' behoorde tot de politieke realiteit, en wel op zo'n manier dat je je niet kon voorstellen dat deze ooit zou verdwijnen. Nu hebben we andere muren. Hele letterlijke, zoals het hek aan de Hongaarse grens dat moet verhinderen dat vluchtelingen uit het Oosten binnen komen. Of het hek dat de regering van Donald Trump op de grens met Mexico wil neerzetten. Maar er zijn ook andere, iets minder letterlijke muren, die het nieuws dagelijks halen. Er dreigt een wereldwijde handelsoorlog met hoge tariefmuren. Een paar dagen terug was er opluchting alom toen EU-voorzitter Juncker tegen president Trump kennelijk de juiste toon wist te treffen. Mogelijk worden de tariefmuren nu lager in plaats van hoger.

De kranten schrijven de laatste jaren ook vaak over een dreigende tweedeling in Nederland, van enerzijds mensen met een HBO-opleiding of hoger, en anderzijds mensen die dat niet hebben. Ook hier zouden er nieuwe muren ontstaan. Hiermee zijn we aanbeland op het niveau dat het thema van muren en vijandschap ook onszelf gaat treffen. Hoe open zijn wij voor mensen die anders zijn dan ons eigen kleine kringetje? Sta ik open voor mensen met een andere levensstijl? Of voor mensen die afkomstig zijn uit een andere cultuur? Mensen die zich hier gevestigd hebben en het Nederlands nog niet goed machtig zijn? Wat doet het met ons als samenleving als *Nota Bene* een minister verkondigt dat het een hopeloze zaak is om op één grondgebied mensen van verschillende culturele achtergrond te hebben? Waarmee hij onbedoeld zegt dat steden als Rotterdam en Amsterdam een onmogelijkheid zijn. Ik zag al uitnodigingen aan minister Blok langskomen om eens op werkbezoek te gaan.

In de tekst van vanmorgen gaat het over een 'muur van vijandschap' die is afgebroken. Over wat voor soort muur gaat het hier? Was het er één à la de Berlijnse muur, bedoeld om te voorkomen dat je eigen mensen de benen zouden nemen naar een vrij land? Was het er één à la de Mexicaanse muur, bedoeld om te voorkomen dat mensen binnen zullen komen, een muur bedoeld om vreemdelingen tegen te houden? Of, nog een derde mogelijkheid, gaat het om een muur die een derde partij heeft opgericht met als doel om twee partijen gescheiden te houden? Misschien is de laatste mogelijkheid nog wel de meest voor de hand liggende. Is het niet God zelf die deze scheidsmuur gemaakt heeft? De inzet van de tekst is het bestaan van twee groepen. Enerzijds Israël, de nakomelingen van Abraham en Sara. Anderzijds alles en iedereen die niet daartoe behoort. 'Volkeren' staat er in de tekst. 'Heidenen' vertaalt onze vertaling. Je zou kunnen zeggen: doordat de Eeuwige in zee is gegaan met deze ene familie met de belofte van land en nakomelingschap is een tweedeling al ingebakken: enerzijds Israël, anderzijds alles en iedereen die niet daartoe behoort. Bij Israël hoort het verbond met Abraham en zijn nakomelingen, en de daarbij behorende beloften. Bij Israël behoort de Torah met zijn geboden en voorschriften, inclusief de besnijdenis als zichtbaar teken voor het mannelijke deel van het volk. Israël is het volk dat dichtbij is. Alles wat buiten Israël is, staat veraf. Dat is het uitgangspunt van de tekst. Dat is hoe het in Klein-Azië, waar deze brief ontstaan is, geregeld was: je had synagogen en je had heidense tempels. En dat waren twee

geheel verschillende gebieden die elkaar niet raakten. Er was als het ware een muur geplaatst tussen beide terreinen.

Voor het gevoel van Israël is er een verschil tussen hen die dichtbij zijn – zichzelf – en hen die veraf zijn – de volken. Maar dat zal niet altijd zo blijven, dat weet ook Israël uit haar eigen Heilige Schrift. In de profetie van Jesaja die vanmorgen ook geklonken heeft wordt een bericht van hoop gegeven aan de Joodse ballingen in Babylon.: *'Niet eindeloos blijf ik twisten'*. En even verder: *'Vrede, vrede voor iedereen, ver weg of dichtbij – zegt de EEUWIGE –, ik zal genezing brengen'*. Jesaja spreekt hier mogelijk over een universele vrede waarin *iedereen, ver weg of dichtbij* betrokken zal worden. Een universele vrede, shalom. En zoals u allen weet, dat betekent heel wat anders dan het afwezig zijn van gewapende strijd. Vrede of shalom in bijbelse zin omvat alles waardoor mensen geluk en bestemming vinden kunnen: voldoende regen op de velden, welvaart en welzijn in één. Vrede of shalom in deze zin omvat voor ons op ons specifieke moment van de wereldgeschiedenis ook een woord als *duurzaamheid*. Werkelijke shalom, door God gegeven, omvat voor ons vandaag ook vrede tussen mens en aarde. Op het internet zag ik deze week langs komen dat we als wereldbevolking op dit moment van het jaar 2018 reeds dat verbruikt hebben aan schoon water, hout, grondstoffen en noem maar op wat we eigenlijk over het gehele jaar 2018 zouden moeten uitspreiden. Dus alles wat we vanaf vandaag gebruiken als wereldbevolking in dit jaar is eigenlijk een lening die aan ons verstrekt is die nooit en te nimmer terug betaald kan worden. Wij leven niet in vrede met onze aarde. Wij buiten haar uit, wij knippen haar uit totdat zij letterlijk oververhit raakt door teveel mensen die elk teveel willen hebben, en zagen zo de tak waarop wij zelf zitten door.

Jesaja heeft gesproken over een vrede voor allen, dichtbij en veraf. Hij is niet de enige profeet die het daarover heeft. Israël leeft vanuit het besef dat zij een eersteling is van een grotere oogst die volgen zal. Maar dat staat nog uit. Dat is nog toekomst! Die allesomvattende vrede is niet iets voor nu, maar is iets voor het eind der tijden. Die vrede komt nog, wanneer het tijd is. Maar de leerling van Paulus die de brief aan de Efeziërs schrijft die heeft van zijn leermeester dit als fundament meegekregen: dat die nieuwe tijd nú al aangebroken is, dat we daar niet meer op hoeven te wachten. Ja, er is nog een heleboel om op te hopen, we leven beslist niet in een perfecte wereld, integendeel, het leven is lijden, het leven is nog steeds een en al vergankelijkheid, maar er is één ding al gebeurd, iets dat eigenlijk voor de eindtijd verwacht werd, namelijk dat God nu al Joden en heidenen met elkaar verenigd heeft. Dat is waar die leerling van Paulus op voortbouwt, en hij geeft er zijn eigen invulling aan. Wat voorbij is noemt hij 'een tussenmuur van vijandschap'. Dat is hoe het was, Joden en heidenen elk op hun eigen terrein, zonder dat die terreinen elkaar raken. Terugkijkend noemt hij het een 'tussenmuur van vijandschap'. Zullen Joden dat zo ervaren hebben? Vast niet. Ze zullen zich wel bijzonder hebben gevoeld met hun eigen heilige Schrift en hun eigen gewoonten en geboden, maar vijandschap? Zullen de niet-Joden dat zo ervaren hebben? Nauwelijks. Ze zullen Joden eerder beschouwd hebben als een volk met een exotisch want exclusief geloof, maar zullen prima in staat zijn geweest om in het maatschappelijke verkeer met hen om te gaan. Maar die leerling van Paulus die steekt dieper in. In zijn eigen gemeente maakt hij wekelijks een avondmaalsgemeenschap mee waarin Jood en heiden, slaaf en vrije, man en vrouw, als broeders en zusters naast elkaar zitten [Gal. 3:28].

Dat wat de profeten hadden voorzien voor het eind van de tijden is werkelijkheid geworden. En dat is al tientallen jaren zo. Het is te danken geweest aan mensen als Paulus zelf, die daarvoor gestreden hebben met alles wat in hun was. Het is niet altijd eenvoudig, ze krijgen het niet cadeau, er zijn wel eens spanningen want het is nog steeds nieuw en revolutionair, het is een alternatieve tegenbeweging, maar toch: het gebeurt. De vrede die de Efeziërs daar aan tafel ervaren die is zo groot, zo veelomvattend, die bestrijkt zoveel terreinen van het leven, dat de schrijver van de brief niet anders kan dan een zwart-wit-contrast schilderen: vroeger leefden we in vijandschap, maar nu leven we in vrede! Of ook, want hij spreekt allereerst degenen toe die voorheen in heidense tempels kwamen: *'vroeger leefden wij in een wereld zonder hoop en zonder God'*. Ook dat is weer een uitspraak die alleen maar begrepen kan worden vanuit de ervaring van het nieuwe. Als je aan de tafel waar brood en wijn gedeeld wordt zoveel hoop ontvangt, en zoveel ervaart van God voor ons mensen, in alle kwetsbaarheid dat wel maar dat is nu eenmaal hoe God aan het licht is gekomen in Jezus, dan heb je het gevoel dat de hoop die je hebt pas nu echte hoop is, en denk je terug aan je eigen verleden met alle goden die je toen diende en denk je: nu weet ik pas wat echte hoop is, en: nu ervaar ik pas echt wie God is. Vergelijk dat als je een nieuwe fiets hebt gekocht die echt veel en veel beter is dan de fiets die je tot nu toe gebruikte dat je zegt: *'vroeger reed ik echt op een oud barrel'*. Terwijl je vorig jaar nog tevreden was met die oude fiets denk je nu: *'hoe ik daar ooit met plezier op heb kunnen rijden snap ik niet'*. Zo is het ook hier in deze brief. Deze mensen zullen vroeger van zichzelf echt niet hebben gezegd dat ze zonder hoop waren en zonder God. Vooral het laatste zou uiterst merkwaardig zijn geweest in een cultuur die barstte van de goden en waar bij wijze van spreken op elke straathoek een altaar te vinden was. Hun oude religie was aan de ene kant een religie die voor iedereen was, en die alles doordrong. Aan de andere kant hadden de tempels inscripties bij de ingang die veelzeggend zijn. Bijvoorbeeld: *'Voor wie schone handen heeft'*. Of: *'Voor wie vrij is van elke misdaad'*. Of: *'voor wie goed en rechtvaardig leeft'*. Dus als je naar een tempel ging dan waren er allemaal voorwaarden die vooraf gesteld worden om de godheid te mogen ontvangen. Hoe anders klinkt de tekst waarvan ik een jaar terug voorstelde om die bij de ingang van de Morgenster te plaatsen: *'Kom naar mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal ik jullie rust geven.'* Of denk aan die ene zin uit de gelijkenis van de verloren zoon, wat een totaal andere sfeer daaruit spreekt! : *'Zijn vader zag hem in de verte al aankomen. Hij kreeg medelijden en rende op zijn zoon af, viel hem om de hals en kuste hem.'*

Dat is het goede nieuws waar die leerling van Paulus van uit gaat. Dat is het goede nieuws dat nu, tweeduizend jaar later nog steeds verkondigd wordt en mensen in beweging zet. Dat is de vrede waar die leerling van Paulus zo indringend van spreekt: vrede waardoor allen, dichtbij en veraf, nu toegang hebben tot de Vader. Die vrede brengen heeft wel wat gekost. De schrijver spreekt hier met woorden waar wij vaak moeite mee hebben: bloed, dood en kruis. Over die woorden moeten we later maar eens een serie diensten beleggen, met een bijbehorend leerhuis. Voor dit moment is het genoeg om dit te zeggen: de dood van Jezus is hier niet een middel om vijandschap tussen God en mens te stillen – wat er vaak van is gemaakt – maar brengt vrede tussen mensen die eerst als door een tussenmuur van elkaar gescheiden waren. De schrijver spreekt hier in een soort steno: *'Jezus is onze vrede'*. Hij legt het niet of nauwelijks uit. Hij beschrijft niet het hele proces, maar geeft slechts het eindresultaat: Jezus is onze vrede. In Hem vinden wij vrede met elkaar, samen

worden wij kinderen van één God, samen hebben wij toegang tot de Vader. De hele brief aan de Efeziërs is één grote uitnodiging van vanuit die vrede een nieuwe glans over je leven te laten vallen. Geloven is zo gek nog niet. Het is echt waar: je wordt een ander mens die anders kijkt naar haar of zijn wereld, die vrede ziet waar anderen nog geen vrede en hoop zien. Het alledaagse leven krijgt een nieuwe glans. Aan het eind van de tekst, en daar sluit ik mee af, grijpt de schrijver naar een prachtige metafoor om ons een plek te geven: de metafoor van het bouwen. De schrijver zoomt hierbij in, van heel wijd naar meer besloten. Het begint met de metafoor van het burgerschap: dat is op het niveau van het land of de staat. We worden '*sympolitaí*' genoemd: voluit leden van de *polis*, de stad van God: iedereen hoort er bij, ook zij die eerst veraf waren! Vervolgens worden we genoemd: 'huisgenoten' van God. Daar zit het Griekse woord voor huis in, *oikos*: iedereen die mee wil doen kan binnen de *polis* ook behoren tot de *oikos*, tot het huis. Dat is een beeld van intimiteit: dankzij Jezus is de toegang tot God direct, we kunnen gerust bij hem aankloppen. Het huis is immers betrouwbaar. Kijk je naar beneden dan merk je dat het gebouw een goed fundament heeft, van apostelen en profeten: mensen die het juiste woord op de juiste plek hebben. Kijk je naar boven dan zie je een grote boog met in het midden een sluitsteen die alles bij elkaar houdt. Die sluitsteen is Jezus zelf. Vanuit hem groeit het hele gebouw uit, steen voor steen, tot een tempel, gewijd aan hem, dus vol van zijn geest.

Mij trof hierbij het beeld van 'groeien'. Wij durven niet of nauwelijks te denken aan groei, in elk geval niet in kwantitatieve zin. Wij durven eigenlijk niet te geloven dat hier over een paar jaar op een zondagmorgen wel tweehonderd mensen waaronder een heleboel jongeren zouden komen. Maar laten we dan in elk geval de moed hebben om in te zetten op groei in kwalitatieve zin, door samen de vrede te ervaren die Jezus aan ons mensen schenkt, en door dat te uiten, in vrijmoedigheid en oprechte gastvrijheid. Geloven is zo gek nog niet. Vrede is zo gek nog niet. Laten we daar samen van zingen. AMEN.